

הל' מזוזה ח' א הקדמה

A. רות רבה (וילנא) פרשה ב סימן כב

ותאמר רות אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך, מהו אל תפגעי בי, אמרה לה לא תחטא עלי לא תסבין פגעיך מני, לעזבך לשוב מאחריך, מכל מקום דעתי להתגייר אלא מוטב על ידך ולא ע"י אחרת כיון ששמעה נעמי כך התחילה סודרת לה הלכות גרים, אמרה לה בתי אין דרכן של בנות ישראל לילך לבתי תיאטראות ולבתי קרקסאות שלהם, אמרה לה אל אשר תלכי אלך, אמרה לה בתי אין דרכן של ישראל לדור בבית שאין שם מזוזה, אמרה לה באשר תליני אלין, עמך עמי, אלו עונשין ואזהרות, ואלהיך אלהי, שאר מצות.

1. רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ו הלכה יג

חייב האדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיוותיו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים, אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שהרי יש לו מזכירין רבים והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך יי' סביב ליראיו ויחלצם

2. טור יורה דעה הלכות מזוזה סימן רפה

הלכות מזוזה:

מצות עשה לכתוב פרשת שמע והיה אם שמוע ולקובען על מזוזת הפתח דכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך וצריך לזהר מאד בה כמו שאחז"ל כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא מפני שיש במזוזה יחודו של הקדוש ברוך הוא ותמיד בבואו ובצאתו יזכור יחודו של הקדוש ברוך הוא ויתן יראתו על פניו לבלתי יחטא וכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו דכתיב למען ירבו ימיכם וימי בניכם ואם אינו זהיר בה יתקצרו דמכלל הן אתה שומע לאו וכן דרשו חכמים בעון מזוזה בניו ובנותיו מתים קטנים דכתיב דם נפשות אביונכם נקיים וסמך ליה לא במחותרת מצאתים וגדולה מזה שהבית נשמר על ידה כמו שדרשו בפסוק ה' שומרך וגומר מלך ב"ו מבפנים ועבדיו שומרין אותו מבחוץ ואתם ישנין על מטתכם והקב"ה שומר אתכם מבחוץ וע"כ נתינתה בטפח החיצון שיהא כל הבית לפניו הימנה ובשמירתה ומ"מ לא יהא כוונת המקיימה אלא לקיים מצות הבורא יתעלה שצונו עליה:

2A. מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יא

ופסח יי' על הפתח ולא יתן והלא דברים ק"ו ומה אם דם פסח מצרים הקל שאינו אלא לשעה ואינו נוהג ביום ובלילה ואינו נוהג לדורות נאמר בו ולא יתן המשחית מזוזה שהיא חמורה שיש בה עשרה שמות מיוחדין ונוהגת ביום ובלילה ונוהגת לדורות על אחת כמה וכמה שלא יתן המשחית אלא מי גרם עונותינו

שנאמר [עונותיכם הטו אלה וגו' (ירמיה ה כה) וכתוב] כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין אלהיכם וחטאתיכם הסתירו מכם פנים משמוע (ישעיה נט ב).

3. בית יוסף יורה דעה סימן רפה

וגדולה מזה שהבית נשמר על ידה וכו'. (וכל) [אוכל] הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו קאי. ואף על גב דיותר חביב לאדם אריכות ימים משמירת הבית. משום דאריכות ימים הוא נס נסתר ושמירת הבית הוא נס נגלה שהדרים בשאר בתים שאין בהם מזוזה ניזוקין והדר בבית (ו) שיש בו מזוזה נצול קרי לשמירת הבית גדול. אי נמי משום דשמירת הבית הוא הפך מנהג מלך של בשר ודם שהוא מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ קרי ליה גדול:

4. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יא עמוד א

אונקלוס בר קלונימוס איגיר. שדר קיסר גונדא דרומאי אבתריה, משכינהו בקראי, איגור. הדר שדר גונדא דרומאי [אחרינא] אבתריה, אמר להו: לא תימרו ליה ולא מידי. כי הוו שקלו ואזלו, אמר להו, אימא לכו מילתא בעלמא: ניפירא נקט נורא קמי פיפירא, פיפירא לדוכסא, דוכסא להגמונא, הגמונא לקומא, קומא מי נקט נורא מקמי אינשי? אמרי ליה: לא. אמר להו: הקדוש ברוך הוא נקט נורא קמי ישראל, דכתיב: +שמות יג+ וה' הולך לפניהם יומם וגו', איגור [כולהו]. הדר שדר גונדא אחרינא אבתריה, אמר להו: לא תשתעו מידי בהדיה. כי נקטי ליה ואזלי, חזא מזוזתא [דמנחא אפתחא], אותיב ידיה עלה ואמר להו: מאי האי? אמרו ליה: אימא לן את. אמר להו: מנהגו של עולם, מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואילו הקדוש ברוך הוא, עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר: +תהלים קכא+ ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם, איגור. תו לא שדר בתריה.

5. ב"ח יורה דעה סימן רפה

ב וגדולה מזה וכו'. פירוש לא לבד שכר זה דאריכות ימים אלא אף זה שהבית נשמר על ידה. וכתב בית יוסף ואף על גב דיותר חביב לאדם אריכות ימים משמירת הבית משום דאריכות ימים הוא נס נסתר ושמירת הבית הוא נס נגלה שהדרים בשאר בתים שאין בהם מזוזה ניזוקין והדר בבית שיש בו מזוזה נצול קרי לשמירת בית גדול אי נמי משום דשמירת הבית הוא הפך מנהג מלך של בשר ודם שהוא מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ קרי ליה גדול עכ"ל ותירוץ האחרון הוא נכון:

אבל לפע"ד נראה דהכי קאמר וגדול מזה דלא לבד שהב"ה נותן לאדם שכרו על קיום מצוה זו דהיינו אריכות ימים הוא ובניו אלא אף זה דהמצוה עצמה היא שומרת ביתו שעל ידה נשמר הבית מכל היזק מה שאין כן בשאר כל המצות דאף על גב דנאמן הוא יתברך שישלם לאדם שכר לעתיד על קיום מצותו מכל מקום אין מגיע לו שום הנאה וריוח מגוף קיום המצוה בעצמה מה שאין כן במצוה זו דאיכא הנאה וריוח מגוף המצוה עצמה שהבית נשמר על ידה וזה נוסף לו על השכר שיתן לו הקדוש ברוך הוא על קיום המצוה כמו שנותן שכר על כל שאר קיום מצותיו לפום צערא אגרא (אבות סוף פ"ה):

6. ט"ז יורה דעה סימן רפה

וכל הזהיר בה כו'. - בטור סיים כאן וגדולה מזו שהבית נשמר על ידה כו' ופירש בית יוסף דקרי לזה גדולה לפי שהוא נס נגלה ועוד לפי שהוא הפך טבע העולם שהקב"ה שומר מבחוץ כו' ולי נראה דתחילה אמר שבמזוזה יש יחוד שמו יתברך ובבואו ובצאתו יזכור יחודו יתברך ועל זה אמר וכל הזהיר בה דהיינו שתמיד זוכר יחודו יתברך בזה זוכה להאריכות ימי בניו ואחר כך אמר אפילו אם אין האדם עושה כלום אלא ישן על מטתו מכל מקום גדולה המצוה הזאת דאפי' בעידנא דלא עסיק בה מגינה עליו וזה הפך ממה דאיתא בסוטה מצוה לא מגינה עליה אלא בעידנא דעסיק בה וכאן תמיד מגינה על הבית בלי פועל האדם אז אלא שהוא ישן וכמו שסיים הטור כנ"ל נכון:

7. גליון מהרש"א סימן רפט

בעושה אותה משום מצוה רשאי לחשוב בשכר מצוה ישמרהו ה', אבל העושה רק לכונת שימור אין לו שמירה, אלא סכין היא בעיניו. ת' ג'ו' [גינת וורדים] ח' א בא"ח כלל ב ס' כח

8. רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ה הלכה ד

מנהג פשוט שכותבים על המזוזה מבחוץ כנגד הריח שבין פרשה ג לפרשה שדי ואין בזה הפסד לפי שהוא מבחוץ, אבל אלו שכותבין מבפנים שמות המלאכים או שמות קדושים או פסוק או חותמות הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעולם הבא, שאלו הטפשים לא די להם שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד השם של הקדוש ברוך הוא ואהבתו ועבודתו כאילו הוא ד קמיע של הניית עצמן כמו שעלה על לבם הסכל שזהו דבר המהנה בהבלי העולם.

9. כסף משנה הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ה הלכה ד

ובספר הזוהר פרשת ואתחנן שצריך לכתוב שדי מבחוץ כנגד תיבת והיה שבפנים: ועל מה שאמר רבינו אבל אלו שכותבים מבפנים שמות המלאכים וכו'. כתב הרמ"ך דבמסכת ע"ז משמע מהא דאמר אונקלוס לגונדא דרומאי כי הקדוש ברוך הוא עושה המזוזה לשמור ישראל מבחוץ. ויש לדחוק דאונקלוס הוא דאמר להו לאחשובינהו לישראל עכ"ל. ואין זו טענה דהא בפרק הקומץ (דף ל"ג:) גבי מזוזה צריך להניחה בטפח הסמוך לר"ה אמר רב הונא מ"ט כי היכי דתנטריה לכך צ"ל דאין הכי נמי שהמזוזה שומרת הבית כשהיא כתובה כתקנה לא המלאכים הכתובים בה מבפנים וגם אין הכוונה בעשייתה לשמור הבית אלא צריך שיכוין לקיים מצות הקדוש ברוך הוא וממילא נמשך שתשמור הבית:

10. ספר החינוך מצוה תכג

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ובנקבות.

ועובר על זה ובנה בית ונתן עליו תקרה ולא הניח בה מזוזה מיד, או ששכר בית בחוצה לארץ או פונדק בארץ ועברו עליו יותר משלשים יום ולא הניח בה מזוזה, [או ששכר בית בארץ ולא הניח בה מזוזה] מיד ביטל עשה זה. ואף על פי שעברה השעה שהיה חייב להניחה, מוזהר הוא לקובעה לעולם בכל עת שידור בבית.

11. מנחת חינוך מצוה תכג

וע' בהלכות לולב דמבואר שם דא"צ לבזבז על מ"ע יותר מחומש נראה אפשר דגבי מזוזה דבכל רגע עובר בעשה הוא חמור יותר כסברת הר"נ ביומא גבי פ"נ דלאו חמור מסקילה והבאנו כ"פ בח"ז וגם לענין תשובה אפשר דחמור מטעם הזה ואין להאריך:

12. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מזוזה סימן רפה סעיף ב

הגה: ה' י"א כשאדם יוצא מן הבית (ד) יניח ידו על המזוזה (מהרי"ל שם ומוכח בעבודת כוכבים דף י"א), ד ו' ויאמר: ה' ישמר צאתי וכו' (במדרש). וכן כשיכנס אדם לבית, יניח ידו על המזוזה.

13. ברכי יוסף יורה דעה סימן רפה ס"ק ד

ד. הגהה. יניח ידו על המזוזה וכו'. והאר"י זצ"ל כתב יניח אצבעו הנקרא אמה על שדי וינשקהו, ויתפלל לה' שישמרנו בשם שדי וחילופו באותיות המאוחרות תכ"ה שיצילנו מיצה"ר.

14. פתחי תשובה יורה דעה סימן רפה ס"ק א

ועיין פמ"ג לאו"ח סי' ל"א דאם נודע לו בשבת וי"ט שאין מזוזה בפתחו ויש לו בית אחר מחוייב הוא לצאת אבל אי לית ליה בית אחר שרי לדור בתוכו דומיא דציצית בסימן י"ג ע"ש ונראה דה"ה אפילו בחול אם אין מזוזה נמצא בעיר דינו כמו בשבת ורשאי לדור בתוכו אם אין לו בית אחר כמה שכתב המג"א בסימן י"ג סק"ח לענין ציצית וע' במג"א סי' י"ט סק"א ודו"ק:

15. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ציצית סימן יג סעיף ג

אם נודע לו (ח) בשבת, (ט) <ד> כשהוא בכרמלית, שהטלית שעליו (י) פסול, לא יסירנו מעליו עד שיגיע לביתו, ו דגדול כבוד הבריות. הגה: ז ואפילו טלית קטן (יא) שתחת בגדיו אין צריך לפשוט. וה"ה אם נפסק אחד (יב) מן [ח] הציציות ומתבייש לישב בלא טלית, (יג) דיוכל ללובשו בלא ברכה, (יד) מכח ח כבוד הבריות (ב"י בשם התשובה).

16. שו"ת אבני נזר חלק יורה דעה סימן שפא

(א) הפרמ"ג או"ח [סי' ל"ח בא"א ס"ק ט"ו] כתב דאם נודע לו בשבת וי"ט שאין מזוזה בבית מותר לדור בלא מזוזה כמ"ש המרדכי בציצית [הל' קטנות סי' תתקמ"ד] עיין שם. וכן כתב הב"ח יו"ד סימן רפ"ח ואם אין לו מזוזה כשירה ידור בלא מזוזה עד שימצא כשירה. והנה הב"ח והפרמ"ג לא ה' להם ספר תוספי הרא"ש על יבמות שיצא לאור בזמנינו ומשם (דף צ' ע"ב) מבואר ההיפוך [שכתב האי דינא דאם נפסק לאדם ציצית בשבת יכול להתעטף בטליתו אפי' לכתחלה משום דלא מחוייב עד לאחר שנתעטף. וא"כ דוקא בחול. אבל בשבת דאי אפשר לעשותו ובשעת עיטוף ליכא עבירה גם אין עבירה כשהוא מעוטף בו בלא ציצית כיון דאי אפשר לעשותו עכ"ל. וא"כ מבואר דדוקא בציצית הדין כן משום דלא מחוייב עד אחר שנתעטף כמ"ש התוס' יבמות (צ' ע"ב) דכסותך משמע שאתה מכוסה בה כבר וכן כתב תוס' הרא"ש שם משא"כ במזוזה. וכדבעינן למימר לקמן אות ד']:

(ב) ולפי דברי תוס' הרא"ש מיושב קושיות השג"א על התוס' שם. דהנה התוס' הקשו אהא דאמר שם דסדין בציצית הוי שוא"ת שהרי הלבשה [שלובש טלית בלא ציצית] הוא מעשה. ותיצו דחיוב ציצית הוא לאחר שנתעטף בה דכסותך אשר תכסה בה משמע לאחר שנתעטף. ובשג"א סי' ל"ב הקשה דמה בכך דהחיוב בא אח"כ. מ"מ כיון דע"י מעשה בא חשיב מעשה בעבירה כדמוכח מהא [נזיר מג ע"א] דנזיר שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע מעליו את המעזיבה דחשיב לאו שיש בו

מעשה אף שתחילת ביאתו הי' בהיתר. ועל עיקר קושיות התוס' כתב ג"כ דלק"מ שהרי המרדכי כתב דאם אין לו מצויצת מותר ללבושו בשבת דלא כתיב לא תלבש בגד בלא ציצית רק יעשו להם ציצית. ע"כ כשאי אפשר לו לעשות ציצית מותר ללבוש בלא ציצית. וכיון דאין איסור בלבישה החיוב שוא"ת עכ"פ:

ג) והמעין בתוספי הרא"ש יראה שדברי התוס' נכונים. שהוא כתב על תירוץ התוס' דמכאן שנפסק לו ציצית טליתו בשבת מותר ללבושו בלא ציצית דבשעת לבישה אין איסור ולאחר לבישה אין חיוב עליו לעשות ציצית דשבת אי אפשר לעשות ציצית. הרי דינו של המרדכי נצמח מכח דברי התוס' ההם. וביאור הדברים דאם הי' חיוב לעשות ציצית קודם הוה אמרינן דעשיית ציצית מתיר ללבוש הבגד כמו שחיטה והפרשת תרומה וחלה. ובשבת שאי אפשר לו לעשות ציצית אסור ללבוש. אך עתה דחיוב ציצית אחר שנתעטף אי אפשר לומר דמצות ציצית מתיר הוא. דא"כ איך לובשו תחילה בלא ציצית. וע"כ רק מצוה. וע"כ מותר ללבושו בשבת בלא ציצית דאז אין חיוב עליו לעשות. ואיסור ע"כ ליכא מדמותר ללבושו תחילה בלא ציצית. וע"כ נכונים דברי התוס'. דמקמי דחידשו שהחיוב חל אח"כ לא הוה ס"ל דינא דמרדכי. ולאחר שחידשו זאת ניחא דלא הוה איסור רק מניעת המצוה כדברי המרדכי ולא קשה מהא דנזיר:

ד) והנה בציצית כתבו התוס' דהחיוב חל אחר שנתעטף מדכתיב אשר תכסה בה. אבל במזוזה דאין לימוד על זה ואדרבא לא זכר בתורה שידור בו. וכן כתב בס' האשכול [לר' אברהם אב"ד חמיו של הראב"ד] [ס"ה עמ' 79] דהבונה בית חדש חייב לעשות בו מזוזה תיכף. ואף דבעצמו כתב [שם עמ' 78] שחובת הדר הוא. אך הפירוש שצריך לעשות המזוזה קודם שידור בו. ויותר נראה לפרש דבריו דאם דעתו לדור בו שחייב לעשות המזוזה מיד בגמר הבית שיהי' משומר מן המזיקין תיכף ולא יוכלו ליכנסו בתוכו כלל. ובני ר"ש נ"י הביא קצת ראי' שדרכם הי' לקבוע המזוזה תיכף מדאמר לי' ריש גלותא לר' נחמן קבע לי מזוזתא אמר לי' תלי דשא ברישא [מנחות לג ע"א]. הרי שריש גלותא רצה למהר שיהי' קבועות הסיפים והמזוזות ביחד ור"נ אמר שזה אי אפשר רק צריך לקבוע הסיפים תחילה אבל עכ"פ לאחר שקבע הסיפים תיכף קבע המזוזות. עכ"פ מפורש בדבריו שחייב לעשות המזוזות קודם שידור בו.

הלי מזוזה ח' ב - קביעת מזוזה

1. שו"ת אבני נזר חלק יורה דעה סימן שפא

כתב בס' האשכול לר' אברהם אב"ד חמיו של הראב"ד [סי' כ"ה עמ' 79] דהבונה בית חדש חייב לעשות בו מזוזה תיכף. ואף דבעצמו כתב [שם עמ' 78] שחובת הדר הוא.

2. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף קא עמוד ב

גמרא. תנו רבנן: המשכיר בית לחבירו - משכיר חייב להעמיד לו דלתות, לפתוח לו חלונות, לחזק לו תקרה, לסמוך לו קורה. ושוכר חייב לעשות לו סולם, לעשות לו מעקה, לעשות לו מרזב, ולהטיח את גגו. בעו מיניה מרב ששת: מזוזה על מי? - מזוזה? האמר רב משרשיא: מזוזה חובת הדר היא! אלא מקום מזוזה על מי?

3. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ציצית סימן יט סעיף א

ציצית <א> חובת גברא הוא (א) ולא חובת מנא, שכל זמן שאינו לובש הטלית (ב) פטור מציצית, ולפיכך אינו מברך (ג) א על עשיית הציצית, שאין מצוה (ד) אלא בלבישתו.

4. מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים הלכות ציצית סימן יט סעיף א

א על עשיית הציצית - שאין בעשייתה מצוה אלא בלבישתה עיין בגמ' פ"ד דמנחות, וצ"ע מ"ש במזוזה דק"ל שצריך לברך כשקובעה כמ"ש בי"ד סי' רפ"ט דהתם נמי קי"ל חובת הדר הוא דכ"ז שאינו דר בתוכה פטור ממזוזה וכ"כ התוס' במנחות דף מ"ד ולכן נ"ל דסתמא דמילתא במזוזה קובעה כשדר בתוכה לכן מברך על עשייתה אבל טלית מסתמא קובע בו ציצית עד שלא לובשו לכן אינו מברך על עשייתו ואה"נ אם היה לבוש ציצית ונפסקו לו והטיל בו ציצית אחרים מברך אקב"ו לעשות ציצית כמו במזוזה מיהו י"ל דמיד כשנפסק מחויב לפשטו ולתקנו וע' בשבת דף קי"ח משא"כ במזוזה לא הטריחו רבנן לעקור דירתו ואפשר דה"ה במזוזה אם קבע בו מזוזה קודם שדר בתוכו כשנכנס לדור בתוכו מברך אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה כנ"ל:

5. פתחי תשובה יורה דעה סימן רצא ס"ק ד

(ד) חייב לקבוע בה מזוזה - עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ס"ס ט' שכתב במי שיצא מדירתו לבית אחר לדור שם ויש שם מזוזה מכבר שהניח הדר הראשון דמחוייב הוא לברך על המזוזה (נ"ל דכונתו שיברך לדור בבית שיש בו מזוזה דברכת לקבוע ל"ש בזה עמש"ל סימן רפ"ט סק"ג בשם מג"א) דזהו מצוה חדשה לו בבית זה. ועוד נ"ל דגם ההולך מביתו על איזה ימים דלכאורה הדין דכשחוזר לביתו יברך על המצוה דהא בנתיים שלא היה בדירת ביתו לא היה עליו חובת מזוזה ומתחיל עתה חיוב חדש כו' (ועיין בנצ"מ"ש בזה) ושוב הביא בשם ס' בר"י בא"ח סימן י"ט שכתב בפשיטות בדין הראשון דשוכר בית שיש בו מזוזה דאינו מברך דלא תקנו הברכה רק על שעת קביעת המזוזה. וממילא גם בדין הב' בנוסע מעירו ואח"כ חוזר לביתו אינו מברך וסיים דצ"ע לדינא ע"ש:

סימן תקמד

שאלה: קנה בית ולא נכנס לדור בו אם חייב כבר במזוזה מה"ת.

כמסכתא מזוזה (פ"ב) איתא "בית חדש כיון שגמרו חייב במזוזה" ומייתי לה ככה"ג הלכות מזוזה ובתשובות הגאונים (סי' קנ"ז) ובאשכול, ומוכיח מזה כביאור הגרי"פ פערלא לספר המצוות לרס"ג (עשה ח') שבכית מיד שגמרו חייב במזוזה אם קנאו לגור בו.

6. שו"ת תשובות והנהגות בתקמד

לקבוע בו מזווה, רק כשמוכן לדירה אף שעדיין אינו דר, דבכית שלו יש לחשוש שחייבין מה"ת וקובע מזווה ומכרך.

ועיין בשו"ת הגרע"א (קמא סימן ט') שדן בעובד ביתו לעסקיו לכמה שבועות והבית נשאר ריק הלא פטור ממזווה שחובת הדר, וא"כ היה ראוי כשחוזר הביתה לברך על המזווה ונשאר בצ"ע לדינא, ותמה הגה"ק בגני"ל דיסקין זצ"ל הלא השאר התניטים בבית וחייב דלא גרע מכית האוצר, ונראה דבגנות הגרע"א זצ"ל היא דלא דמי לבית האוצר דהתם מיוחד לכך. וחיובו כן, אכל בכית דירה חיובו הוא בדירה דוקא, וע"כ אם לא גר אינו חייב, ולדכרינו ל"ק קושיית הגרע"א, שבאמת חייב הוא אף מדין בית דירה, שדירה שלו שמויחד לדירה ועומד עוד לגור שמה חייב אף שאינו גר, שאם רהיטיו שמה וזהו בית דירה. נמש"כ המג"א דכשהי' דור בכית

וראוי להזהיר על כך, שבדירה שלו כאשר מכניס את הרהיטים, אף שעדיין אינו גר, קובע מיד המזווה ומכרך, ובשר"ח מערכת מזווה כתב אפילו בדירה שכורה אם שלח מטלטליו שם חייב במזווה מיד, (ולפי זה מה שמבואר במסכתא מזווה דמיר שגמרו חייב היינו גמרו והכניס שם רהיטיו שראוי לדירה ורק אז נחשב גמרו שראוי לדירה) ובדירה שכורה בחיוב שפטור שלשים יום הבאנו במק"א דיון בפוסקים היאך להתנהג.

ולע"ד נראה שהרי מזווה היא חובת הדר, ובשלו הנינו רק בשכר או ועומד לגור בו, שיש שם כבר מטות שראוי כבר לישון, או שיש כסאות ושולחן שראוי לגור בו, אף שלא גר חייב, אבל אם הכית עדיין ריק, אין בו עדיין חיוב מזווה שחובת הדר היא, וכיון שמוזסה מעשה למנוב ועדיין אין חיוב, ראוי לא

7. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מזווה סימן רפו סו

(טז) השוכר בית בחוצה לארץ והדר בפונדק בארץ ישראל, כח (יז) פטור ממזווה (יח) שלשים יום. השוכר בית בארץ ישראל, חייב במזווה מיד, משום ישוב ארץ ישראל.

8. מנחת חינוך מצוה תכג

ויש לחקור בשכר בית ותוך למ"ד יום שפטור ממזווה קבע בה מזווה אם יוצא בה לאחר ל' יום דאפשר ה"ל תעשה ולא מן העשוי בפטור דאז היה פטור ואפשר כיון דהוא רק מח"ז אינו מקרי מן העשוי. והאחרונים חקרו בציצית הנעשים בלילה ע' בדבריהם וגם בסוכה דין זה תעש' וכו' ויש לחקור בזה וא"י להאריך והדברים ארוכים וצריך קונטרס בפ"ע ובאתי רק להזכיר.

9. פתחי תשובה על שולחן ערוך יורה דעה הלכות מזווה סימן רפו סעיף כב

(יז) פטור ממזווה ל' יום - עיין באשל אברהם מ"ש אם רצה כו' ועיין באשל אברהם בא"ח סי' י"ד סק"ב דפשיט ליה דרשאי להחמיר ולברך מהא דאיתא בש"ע שם סעיף ג' דטלית שאולה פטור מציצית כל ל' יום וכתב המג"א שם בשם תוס' והרא"ש דהמברך לא הפסיד ע"ש וכן העלה בשו"ת רב משולם סי' א' ע"ש ועיין בנ"צ מ"ש בזה:

10. ערוך השולחן יורה דעה הלכות מזווה סימן רפו סעיף מט

עוד איתא שם השוכר בית אפילו מישראל פטור מן המזווה כל ל' יום שאינו נקרא עדיין דירה במה דברים אמורים בח"ל אבל בא"י חייב השוכר מיד במזווה ותקנה היתה משום ישוב א"י כדי שיתעצל לצאת ממנה מפני המזווה שאסור ליטלה כמ"ש בסי' רצ"א ואין חילוק בין שוכר מישראל לשוכר מעכו"ם דאם שכרו על יותר מל' יום הרי היא כביתו וחייב במזווה וה"ה לשואל בית דינו כשוכר בכל מה שנתבאר ונראה ברור דזה שנתבאר דל' יום פטור זהו כששכר לפחות מל' יום או שכר סתם אבל שכרו לל' יום חייב מיד (דשכירות ליומא ממכר הוא לכמה דברים אלא דפחות מל' מקרי עראי אבל כששכרו לל' יום ויותר פשיטא דמיד חייב [וכ"נ מש"ך סק"ח וכו"כ הח"ד בדה"ח וראיתי מי שהשיג על זה מתירוץ השני של תוס' מנחות שם דהו מדרבנן ע"ש תמיהני דמה בכך דעכ"פ חייב מיד מדרבנן וכן המנהג פשוט ואין לשנות ופשוט הוא דהל' יום צריך רצופין ודלא כיש שמסתפק בזה]:

11. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קעט

אם יש לקבוע המזוזה בבית שכורה בתוך שלשים יום ואם לברך אז או לחכות אלאחר שלשים כ"ד כסלו תשי"ד. מע"כ ידידי הרה"ג ר' נח בראייער שליט"א.

מה ששאל ידידי אם לקבוע המזוזה תיכף או לחכות עד לאחר שלשים יום שיהיה מחוייב בבית שכורה ושאלה. עיין בפ"ת יו"ד סי' רפ"ו ס"ק י"ז בשם אשל אברהם דרשאי להחמיר וגם לברך קודם ל' יום ובנחלת צבי לבעל הפ"ת נשאר בצ"ע דאולי יותר טוב לחכות עד שיתחייב. ולע"ד ודאי ראוי להחמיר בדירה שדעתו לקביעות לקבוע מיד דהא דעת סדור דה"ח לבעל חו"ד שחייב מיד ומקורו מהש"ך כדאיתא שם בנחלת צבי ולכן אף שרוב האחרונים חולקין עליו מהראוי להחמיר. וכן נוהגין העולם בדירה ששוכרין לקביעות שאין מחכין. ורק בדירות ששוכרין בקאנטרעס לימות הקיץ יש אולי לחכות משום דהתם הוא בעצם עראי אף אם חושב להשהות יותר מל' יום דעצם הדירה שם הוא עראי וכ"ז שידדמן לו שיותר טוב לפניו לילך בחזרה לביתו הקבועה בעיר ילך משם. ובדירות אלו יודה גם הדה"ח שפטור קודם ל' אבל בדירה הידוע שהוא לקביעות יש להחמיר.

ובעצם רשאי גם לברך אך אם ירצה לחכות עם הברכה עד לאחר שלשים אולי יותר עדיף. ואף שפטור לברך בהסיר המזוזה אדעתא דלחזור ולקבועה שמצד זה סובר הנחלת צבי שצריך לחכות. לע"ד אין שייך זה בלא בירך בשעת קביעותה שעדין לא נפטר מהברכה דמ"ש מתפילין שהניחם קודם עלות השחר שכשיגיע הזמן ממשמש בהן ומברך כמפורש במנחות דף ל"ו וכתבו התוס' שם דלא רק בתפילין שהמשמש מצוה אלא אף כשהתעטף בציצית קודם היום כשיאיר היום א"צ להסיר טליתו כדי לחזור וללבוש ולברך דכיון שמשמש בו יכול לברך עיין שם ובתוס' סוכה דף ל"ט כתבו טעם ע"מ שהביאו מירושלמי שיכול לברך אחר העטוף לפי שהמצוה מושכת כ"ז שהוא מעוטף ועומד עיין שם. וצריך לומר בטעם המשמוש שהוא רק להיכר בעלמא שעוסק בהמצוה בשעה שמברך. וא"כ גם מזוזה נמי כן דשייך לברך אף אחר שכבר קבע וימשמש בו להיכר לעסוק בשעה שמברך. וגם שמעיין מתוס' עוד דאף אם נחלק מתפילין ולא היה שום מעלה אחר העטוף במה שימשמש בהטלית היה יכול לברך כשיסיר טליתו ויתעטף בו אף שהסירו אדעתא דהכי שבכה"ג אם בירך בעטיפה ראשונה לא היה צריך לחזור ולברך. ואף שאפשר שסברי דבפשט טליתו אפי' היה דעתו לחזור ולהתעטף בו מיד צריך לברך כשיטת המחבר /או"ח/ בסי' ח' סעי' י"ד אבל הא לא הביאו מתוס' זה ראה לדין זה משמע שיכולין גם לסבור כשיטת הי"א שברמ"א שם שא"צ לברך. ואף להמחבר מסתבר לע"ד שהוא רק בפושט כדי ליכנס לביהכ"ס או לילך בין העכו"ם ולא בפשיטה בעלמא שלא לצורך. אך העיקר דכיון שלא בירך עדין עליו ולא נפטר מהברכה רק שאין יכול לברך משום שצריך עובר לעשייתם מועיל זה שפושט וצריך ללבוש להחשיב עובר לעשייתן דעכ"פ הא אחר שפשטו אם לא ילבשו עוד הפעם לא יקיים המצוה מכאן ולהבא הוי שפיר עובר לעשייתן. וא"כ נמצא שאף אם נחלק מזוזה מתפילין מאיזה טעם שלא יברך אחר שכבר נקבע ע"י המשמוש לבד יכול ליטלה ולקבועה עוד הפעם ויברך אז דלא כהנחלת צבי. אבל באמת אין לחלק ולא יצטרך ליטלה אלא ימשמש בהמזוזה כשיגיעו השלשים יום ויברך כמו בתפילין וציצית לתוס' ואיפסק כן גם בש"ע /או"ח/ סי' ח' סעי' י' עיין שם.

12. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף מד עמוד א

אמר רב יהודה: טלית שאולה - כל שלשים יום פטורה מן הציצית, מיכן ואילך חייבת. תניא נמי הכי: הדר בפונדקי בא"י, והשוכר בית בח"ל - כל שלשים יום פטור מן המזוזה, מיכן ואילך חייב; אבל השוכר בית בא"י - עושה מזוזה לאלתר, משום יישוב דא"י.

13. רש"י מסכת מנחות דף מד עמוד א

3

פונדק - שלנים בו עוברים ושבים.

והשוכר בית כו' - פטור שמא יחזור בו.

משום יישוב א"י - דלאחר שקבעה שוב אינו נוטלה משם אפי' יוצא ממנו כדאמר בפ' השואל בב"מ (דף קב) הלכך בקושי יצא ממנה מפני טורח מזוזה אחרת ואפי' יוצא ממנה ישכרנה אחר מהרה כשימצאנה מזומנת במזוזה ונמצאת א"י מיושבת.

14. בית הלוי בדיני קלף ודוכסוסטוס

1 . וי"ל דגם הרמב"ם מפרש כן דטעם הפטור הוא משום דעד שלשים לא חשיבא קבע. נא"כ הא י"ל דהרמב"ם מפרש הא דאמרינן דבא"י חייב מיד משום ישוב א"י הכי פירשו דישוב א"י כיון דהיא מצוה חשובה משה גם תוך שלשים חשיב קבע ולא עראי זכמו דשבת קובע למעשר משום דאיכא מצוה באכילה חשיבא קבע. ולא דמי לדר בפתק דגם בא"י פטור דשם הוא בעצמו עראי גמור. וא"כ אין שום נ"מ בין שוכר מישראל לשוכר

15. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מזוזה סימן רפט סעיף ד

כיצד קובעה, ז' ימסמרנה במסמרים במזוזת הפתח, יא' או (ה) יחפור בה חפירה (ו) ויקבענה בה. ולא יעמיק לחפור טפח בעומק, שאם עשה כן פסולה.

16. ערוך השולחן יורה דעה הלכות מזוזה סימן רפט סעיף טו

כיצד קובע המזוזה לאחר שהניחה בשפופרת כמ"ש בסעי' ג' ימסמרנה במסמרים במזוזת הפתח או יחפור בה חפירה ויקבענה בה ולא יעמיק לחפור טפח בעומק שאם עשה כן פסולה דכתיב ובשעריך מקום סגירת השער וכשעמוקה טפח לאו בשעריך מקרי [ב"ח] כן כתבו הרמב"ם והטור והש"ע וכתבו עוד תלאה במקל במקומה ולא קבעה פסולה ע"ש ומבואר מדבריהם דזהו לעיכובא שהמזוזה תתחבר למזוזת הכותל ע"י מסמרים דווקא ומסתברא אם יכרוך המזוזה בנייר וידבקנה בדבק אל מזוזת הכותל דשפיר דמי דמה לי מסמר ומה לי דבק כיון שנתחברה חיבור גמור מיהו בלא דיבוק כגון שיעשה בליטה ממזוזת הבית ויניח או יעמוד שם המזוזה אינו כלום כיון שלא נתחברה חיבור גמור למזוזת הכותל:

17. פתחי תשובה על שולחן ערוך יורה דעה הלכות מזוזה סימן רפט סעיף ד

(ה) יחפור בה חפירה - עיין בספר יד הקטנה פ"ג מהלכות מזוזה אות כ"ה שכתב דהיינו בענין שתהא המזוזה נראית והאריך בענין מ"ש בגמרא או שטלה עליה מלבן כו' והעלה דזה ברור לדינא דכשאר המזוזה נראית וגם אין היכר וזכר לה כלל דודאי אין יוצאין י"ח מזוזה כלל ולכן מה שנוהגין ההמון לקדוח במזוזות הפתח ומניחין שם המזוזה והיא אינה נראית וניכר כלל אינם יוצאים בזה אף שהיא מונחת במקומה הראוי וכהלכתא ויש לעשות איזה סימן או היכר בחלל הפתח על המקום הנקדח ודי בכך ע"ש:

18. חיי אדם חלק א כלל טו סעיף יט

4

ואם לא קבעה אלא תלאה, פסולה. ולכן צריך ליזהר שיתחוב מסמר מלמעלה וגם מלמטה כדי שלא תהיה תלויה (שם):

19. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מזוזה סימן רפט סעיף ב

איזהו מקום קביעתה, בתוך חלל של פתח, ב ה' <ב> בטפח הסמוך לחוץ, ג ו' ואם שינה, אינו מעכב, זבלבד שיניחנה במזוזה עצמה (טור), ז [בתחלת שליש העליון <ג> גובה השער. ואם קבע למעלה מזה, ד כשרה, והוא שירחיקנה מהמשקוף טפח. וצריך לקבעה על ימין הנכנס. ה ח' ואין חילוק בין אם הוא אטר יד או לא (מרדכי ה"ק). ט] ואם קבעה משמאל, פסולה.

20. ט"ז יורה דעה סימן רפט ס"ק ג

ומבואר בב"י בשם המרדכי דאם היא גבוה הרבה אין לעשות המזוזה גבוה מכתפיו דאז אינה נראה לעיניו בכניסה ויציאה וסמך לדבר נ"ל בפסוק ולבנימין וגו' ובין כתיפיו שכן להורות שארצו ישכון לבטח טפי משאר ארצות דאילו בשאר אין השראת השכינה אלא במקום מזוזה שהיא בין כתפיו של אדם אבל בנימין חופף עליו כל היום מלבד ובין כתפיו שכן:

21. ש"ך יורה דעה סימן רפט ס"ק ד

וכתבו עוד מהפוסקים דכשהפתח גבוה הרבה יניחנה כנגד כתיפיו אבל לא למעלה מכתפיו בענין שלא יראה אותה וע"ש כן כתב העט"ז:

22. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף לג עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב: עשאה כמין נגר - פסולה.

23. רש"י מסכת מנחות דף לג עמוד א

עשאה כמין נגר - שקבעה ותחבה בסף כנגד שתוחבין הנגרין בכותל כזה /במקור יש במקום זה שרטוט/. פסולה - דמצות' לתתה באורך בסף כזה - /במקור יש במקום זה שרטוט/ נגר קביליא.

24. תוספות מסכת מנחות דף לג עמוד א

ולפי' ר"ת דמפרש כמין נגר פסולה מעומד אבל מיושב כשירה

25. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מזוזה סימן רפט סעיף ו

<ו> צריכה להיות זקופה, ארכה לאורך מזוזת הפתח, יב' ויכוין שיהא שמע (דברים ו, ד) דהיינו סוף הגלילה, לצד חוץ. הגה: ט וכן נהגו (ב"י). יג' אבל י"א (ח) שפסולה בזקופה, אלא צריכה להיות שכובה, ארכה לרוחב מזוזת הפתח (טור והפוסקים בשם ר"ת). יד' והמדקדקין, יוצאין ידי שניהם, (ט) ומניחים אותה בשפוע ובאלכסון (טור והגהות מיימוני ומהרי"ל ות"ה סי' נ"ב), וכן ראוי לנהוג, וכן נוהגין במדינות אלו. ויכוין שיהא ראש המזוזה, דהיינו (י) שמע (דברים ו, ד) לצד פנים, ושיטה אחרונה לצד חוץ.

26. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מזוזה סימן רפט סעיף א

5

א] <א> בא לקבעה, (ב) יניחנה בשפופרת של קנה או של כל דבר ויקבענה במקומה ב] ויברך: אקב"ו (ג) לקבוע מזוזה. א ג] ולא יברך בשעת כתיבתה. (ד) והקובע ב' או ג' מזוזות, מברך ברכה אחת לכולן) (בית יוסף בשם תשובת הרשב"א).

27. ביאור הגר"א על שולחן ערוך יורה דעה הלכות מזוזה סימן רפט סעיף א

[ב] ויברך כו' - ירושלמי פ' בתרא דברכות ושם אמר על מצות מזוזה (וערא"ש פ"ק דפסחים ס"י):

28. פתחי תשובה על שולחן ערוך יורה דעה הלכות מזוזה סימן רפט סעיף א

לקבוע מזוזה - עיין במג"א סימן י"ט סק"א שכתב דאע"ג דקיי"ל מזוזה חובת הדר היא שכל זמן שאינו דר בתוכה פטור ממזוזה אפ"ה מברך כשקובעה דסתמא דמלתא קובע מזוזה כסדר בתוכה ואפשר דאם קבע קודם שדר בתוכו כשנכנס לדור מברך אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה עכ"ד ע"ש וכמדומה לי שראיתי בס' בר"י בא"ח שחולק עליו ועמש"ל סימן רצ"א ס"ק ג':

29. ערוך השולחן יורה דעה הלכות מזוזה סימן רפט סעיף ד

הקובע ב' או ג' מזוזות או יותר מברך ברכה אחת לכולן רק לא יפסיק ביניהם בשיחה בטילה שלא מעניינא דמזוזה ואם נוטלה מהפתח לבודקה ונמצאת כשירה וחוזר וקובעה א"צ לברך כמו הפושט טליתו לפי שעה לחזור ללובשו דאינו מברך ואם קבעה לאחר יום וודאי דמברך ואם נמצאת פסולה וקובע מזוזה אחרת מברך ג"כ וכן אם נפלה מעצמה מברך כשיקבענה כמו נפלה טליתו בא"ח סי' ח' והברכה מברך הבעה"ב אף שאחר קובע ואם אינו בביתו מברכת אשתו או אחד מבני הבית שעליהם מוטל החיוב אבל לא האחר הקובע שהרי אין עליו מוטל המצוה דחובת הדר היא והשוכר בית מחבירו על השוכר לקבוע המזוזה כמבואר בח"מ סי' שי"ד ולכן השוכר מברך ולא המשכיר.